

Миливоје МИНОВИЋ
Сарајево

ШКОЛСКА НАСТАВА СРПСКОХРВАТског ЈЕЗИКА КАО
МАТЕРЊЕГ И ДРУШТВЕНА СРЕДИНА
(АСПЕКТ ПРОГРАМИРАЊА)

1) Овај рад настао је у вези са скорашњим неуспјелим покушајем да се израде заједничке програмске основе за школску наставу српскохрватског језика као матерњег. Он је, затим, настао у вези са израдом пројектне документације за стварање уџбеника српскохрватског језика за опште средње војне школе Југословенске народне армије. Садашњи научни скуп у Титограду сретна је околност да се обзнани.

2) Као што се зна, поменуте заједничке програмске основе нису створене, а хоће ли настати икад, тешко је прогнозировать. Разлози неуспјеху нису толико у чињеници да неуједначено гледамо на српскохрватски језички стандард у вези с његовим функцијама колико у чињеници да су различити окулари којима се сагледавају основне вриједности овога језика с којима би требало ученике упознати. Ти су окулари понегдје толико општелингвистички (упореди и: градиво фоностилистичко и морфостилистичко) да се готово сасвим губе прагматичке потребе наставе овога предмета. Зато ће у овом смислу, како даље слиједи, бити говора о више питања чије освјетљавање треба да допринесе повољнијим околностима у изради програма за школску наставу српскохрватског језика као матерњег.

а) Релација: лингводидактика — методика

3) Прво треба рећи да досада нисмо развијали у одговарајућој мјери лингвистичку дисциплину тзв. лингводидактику, у нашем случају — примијењену сербокroatистику. Ми смо обично у вези с наставом матерњег језика знали за методику. Међу-

тим, методика као теоријски израз практичних потреба у школској настави српскохрватског језика не покрива све потребе у вези с том наставом (нпр. аспект програмирања остаје углавном изван оквира методике). Зато ће се у овом раду прво разграничити компетенције ових двију дидактичких дисциплина.

4) Данас смо у могућности да, умјесто методике наставе српскохрватског језика, разликујемо двије научне дисциплине, и то: а) *лингводидактику* (у нашем случају: *примијењену сербокroatистику*) и б) *методику наставе српскохрватског језика*. Прва дисциплина (примијењена сербокroatистика) бави се и з б о р о м и а д а п т а ц и ј о м сербокroatистичких тема (односно научних достигнућа) за потребе школске наставе. Тај аспект наставне проблематике подразумева *шта* у школској настави треба обрађивати нпр. из граматичко-правописне и стилистичке материје и у којој мјери треба то чинити с обзиром на функцију одређеног градива у образовању и васпитању младог нараштаја. А овај аспект наставне проблематике није методички. Методичко је *како* изабрано градиво треба обрађивати у наставној пракси. У овом смислу у питању је, дакле, технологија наставе. А и један и други аспект су ипак дидактички, само је први лингводидактички, а други дидактички у педагошко-психолошком смислу.

5) Пошто у вези с наставом одређеног предмета (у овом случају српскохрватског језика) разликујемо три фазе рада (прва фаза је програмирање градива, друга — израда уџбеника и другог дидактичког материјала, а трећа — наставни процес), то приступ из поменутих дидактичких дисциплина у појединим тим фазама долази до изражаја у различитој мјери. Тако, у програмирању градива за наставу језика (шта треба да се обрађује и у којој мјери) долази до изражаја у првом реду лингводидактички приступ, а подразумева се методичка обавијештеност програмера. При изради уџбеника и друге школске литературе долази до изражаја у подједнакој мјери и један и други приступ (дакле садржајна адаптација тема за школску употребу и артикулација градива у лекцијским цјелинама). У наставном процесу у првом плану је методички приступ, а подразумева се лингводидактичка обавијештеност наставника. Ово о чему је било говора у посљедње двије тачке израз је достигнућа савремене теорије наставе матерњег језика.

б) *Како су настајали програми српскохрватског језика као матерњег*

6) Програми за наставу српскохрватског језика у појединим срединама српскохрватског језичког подручја настајали су и настају у различитим околностима па су се у њима јављале и јављају разлике различитог карактера, иако је у питању нас-

тава једног књижевног језика. Досада смо у овом погледу имали доста шаренила. То се нарочито огледало: а) у виђењу основног смисла школске наставе матерњег језика (нпр. подређивање те наставе настави књижевности или њено заснивање на друкчијој корелацијској основи); б) у избору одређених лингвистичких теорија у освјетљавању појединих дијелова језичке структуре матерњег језика; ц) у виђењу националног у српскохрватском полинационалном језичком стандарду; д) у начинима експликације језичких чињеница; е) те и у понечем другом.

7) Поменуто шаренило било је разноврсно условљено, поред осталог, и а) чињеницом да је српскохрватски књижевни језик у појединим социо-културним срединама српскохрватског језичког подручја у различитим околностима опслуживао комуникативне и културне потребе тих средина. У вези с тиме настале су и донекле посебне функције српскохрватског језичког стандарда у тим срединама, а и неке разлике у његовој структури. То је морало оставити трага и у школској интерпретацији српскохрватског језика, као што је, уосталом, оставило трага и у његовом службеном називу. б) Ту је, затим, и чињеница да су у вези с ранијим двоцентричним развојем хрваткосрпског књижевног језика настале и двије сербокroatистичке граматичке школе или граматичке традиције — београдска и загребачка, с неким посебностима у освјетљавању српскохрватског језика. И то је морало оставити трага у програмирању градива за школску интерпретацију. ц) Поменимо и чињеницу да је у двадесетом столећу лингвистика знатно напредовала (настале су разне општелингвистичке теорије), а знатно се развила и сербокroatистичка знаност. И ово је, по природи ствари, морало оставити различитог трага у школским програмима. д) Ту је и чињеница да су програми били редиговани на шест различитих мјеста (имају се у виду центри република и покрајина на српскохрватском језичком подручју) те је и то условљавало разлике. е) И, најзад, треба имати у виду и лични афинитет програмера према одређеној врсти градива, начину интерпретације и сл. Као и свуда у животу, и овдје је долазило до изражаја помодарство.

8) А према свему реченом, може се закључити да су одређене разлике у досадашњим програмима за школску наставу српскохрватског језика биле израз научне и стручне свијести одређених покољења у одређеном времену о своме матерњем језику као комуникативном и културолошком феномену и израз свијести о потребама и могућностима његове школске интерпретације. А уза све то треба истаћи да досада није било интенција за уједначавањем програма.

9) Из досад реченог слиједи пак и један општији закључак. Разноликости у школским програмима српскохрватског језика на хрваткосрпском језичком подручју биле су углавном

објективно условљене (понекад су те објективне околности биле и субјективно потенциране), и да сада није нимало једноставно доћи до заједничких програмских основа за читаво језичко подручје. При тврдњи да није лако доћи до заједничких програмских основа српскохрватског језичког стандарда као матерњег на хрваткосрпском језичком подручју (поготову не на начин како се то досад радило), полази се од најопштије законитости у развоју сваког језичког стандарда: да у првом периоду настаје његова што већа унификација, а да у другом периоду настаје његова диференцијација у више праваца. Ова тврдња поготову вриједи за српскохрватски језички стандард као полинационалан, поготову што данас немамо стабилне теорије о овом књижевном језику (прије свега у вези с његовим функцијама). Дакле, настава српскохрватског језика као матерњег разликује се од наставе свих других предмета. Готово код свих других предмета може се доста лако доћи до заједничких програмских основа за читаву СФРЈ. Колико је то у вези с наставом српскохрватског језика ђаволски тежак посао, свједочи и повучени први нацрт заједничких програмских основа.

ц) Друштвена средина и употреба српскохрватског књижевног језика

10) Све оно што повезује људе у Југославији, као друштвено-политичкој и државној заједници, има у одређеном смислу, мању или већу, интегративну функцију. Ту нису само у питању федералне институције (нпр. Предсједништво СФРЈ, ЦК СКЈ, СИБ и друге, а посебно треба истаћи ЈНА као највећу гаранцију југословенског интегритета), већ и све друго што доприноси учвршћивању југословенског заједништва [нпр., заједничке (југословенске) сајамске манифестације, игра југословенске фудбалске репрезентације, резултати у скијању Рокка Петровића итд. итд.]. У том смислу може се видјети и функција језика који се у одређеним сферама друштвеног живота (прије свега на међунационалним скуповима југословенским) најчешће употребљава као комуникативно средство. Као што се зна, језик је српскохрватски. Тај језик није државни, већ је језик међунационалног споразумијевања с редукованим функцијама. Разлике између прве и друге функције одређеног језика биле би у сљедећем.¹

¹ О овоме види више у раду „Друштвена средина и употреба српскохрватског књижевног језика“, Преглед, Сарајево, октобар 1985, аутор М. Миновић.

11) Употреба државног језика, дакле као службеног, обавезна је у свим околностима у којима се врше службени послови државног карактера (управа, судство итд.). Ако је у питању држава централистичког типа, онда је то језик службене комуникације на цјелокупној државној територији. А ако је у питању федерална друштвено-државна заједница, онда се сви видови службене комуникације на савезном нивоу обавезно јављају на једном, државном језику. Тако је нпр. у СССР-у. А, као што знамо, службени језици у југословенској федерацији су, према Уставу (1974), углавном језици југословенских народа. У члану 246. Устава СФРЈ речено је: „У социјалистичкој Федеративној Републици Југославији у службеној су употреби језици народа, а језици народности — у складу са овим уставом и савезним законима“. Примјена ове уставне одредбе најрељефније и најобимније се види на југословенским новчаницама (нпр. *хиљада динара — тисућа динара — тисоч динарјев — иљада динари*). Изузетак је Југословенска народна армија, у којој је, из практичких разлога, језик командовања, војне обуке — читаве службене комуникације — један језик — српскохрватски. Језик пак међународног споразумијевања с редукованим функцијама употребљава се у оним околностима које траже што рационалније понашање у језичкој комуникацији, а не значе присилу и негирање неприкосновеног права употребе матерњег језика (и у његовању властите националне културе и право кориштења у индивидуалном смислу у службене сврхе у свим околностима). Није тешко закључити зашто се у СФРЈ у поменутој функцији (језик међународног споразумијевања с редукованим функцијама) јавља српскохрватски књижевни језик. Његова констатована функција у федералним институцијама, и то прије свега у усменој комуникацији, настала је спонтано, као најрационалније рјешење у поједностављивању споразумијевања у вишенационалној друштвено-политичкој заједници. Десило се нешто што се на међународном плану десило са тзв. свјетским језицима (нпр. енглеским и другим).

12) Јављајући се као језик међународног споразумијевања с редукованим функцијама у СФРЈ, хрваткосрпски језички стандард има у одређеном смислу интегративну функцију. Та његова функција темељи се на чињеници да је он матерњи језик највећег дијела југословенског становништва (16 милиона), различитих националности, па је зато постао најчешћи језик комуникације (усмене) у савезним институцијама. Према томе, он је, прво, интегративан за народе којима је матерњи, а затим и за све народе и народности у Југославији, кад се њиме служе у међународном споразумијевању. Као илустрација овакве његове функције може, поред осталог, послужити и чињеница да на њему настаје самоуправна терминологија као из-

раз самоуправног развоја Југославије, а касније се такве термилошке вриједности преводе на друге језике југословенских народа и народности (нпр. *основна организација удруженог рада, тржишна привреда* итд.). Осим тога, треба имати у виду да на томе језику настају термилошке вриједности у војним наукама у оквиру високих војних школа ЈНА (посебно у вези с народном одбраном и друштвеном самозаштитом). Оваква функција српскохрватског књижевног језика није израз неких његових лингвистичких предности у односу на остале језике југословенских народа и народности (већина њих била би способна за овакву функцију), већ је израз социјалних околности у којима се овај језик у СФРЈ употребљава. А у крајњем виђењу, не ради се о мајоризацији ниједне нације, јер је овај језик полинационална комуникативна вриједност. На основу стварног таквог статуса српскохрватског књижевног језика у СФРЈ као друштвеној средини (а његов правни статус види се из раније цитираног члана Устава (види овдје у тачки 11) — он је постао језик командовања, војне обуке и уопште службеног комуницирања у ЈНА.

13) Разумљиво је да таквој његовој функцији (интегративној) морају доприносити и програми и уџбеници рађени за школску наставу овога језика, као матерњег, поред осталог и за средње војне школе ЈНА. А то значи да у тим програмима и уџбеницима треба истицати све оне вриједности поменутога стандарда или у вези с њиме које су одгојно валентне. У томе се контексту може видјети и сав значај текстова на којима ће се објашњавати језичке законитости. А отуда је и дошло до оријентације да се српскохрватски језички стандард показује у настави, поготову у војним школама, првенствено као савремено комуникативно и цивилизационо средство, а да се као националнокултуролошки феномен (средство националне афирмације и културне еманципације појединих народа којима је матерњи) подразумијева и кад је неопходно показује.

14) Тако се у оваквом виђењу српскохрватског језика као наставног предмета, као релевантни, поред других, показују и сљедећи искази:

- а) *Околности у којима живе југословенски народи више их зближавају него што их различити језици раздвајају.*
- б) *Један језик је чувар колективног искуства народа које му је матерњи.*
- ц) *Пиши као што говориш, читај како је написано. (В. Караџић)²*

² Аутор овога рада мисли да у овом случају није битно констатовати у којем је извору Караџић првобитно нашао овакву констатацију.

- д) *Липо, љепо, лепо и лијепо, / било, бјело, бело и бијело / — листићи су једнога цвијета, / у пулољ се један одњи-хали.* (Његош)
- е) *Зуји, звечи, звони, звучи, / шуми, грми, тутњи, хучи, / — то је језик рода мога.* (Прерадовић)

Школска настава језика и друштвена средина

15) Српскохрватски језички стандард је полинационална комуникативна вриједност. Као такав, он је, сасвим разумљиво, разуђен у хоризонталном смислу. Међутим, он је у том смислу разуђен колико на националној, још више на територијалној основи, са несиметричном дистрибуцијом појединих диференцијалних језичких средстава. У прошлости се у развоју овога језика јасно огледала двоцентричност (српска и хрватска нација као друштвени хегемони), а сада се осјећа полицентричност, укључујући и покрајинска средишта као одређене центре у вези с функционисањем и развојем овога језика. Због поменутих полицентричности његовога савременог развоја и говоримо о стратификацији овога језика у вези с појединим социо-културним срединама (и њиховим културним, политичким и административним средиштима). Па ипак, и поред тога, у цјелини узето, српскохрватски књижевни језик¹ се интегрално развија. Као примјери за илустрацију његовог оваквог (интегралног) развоја могу се узети нови адјективи у облику глаголског прилога садашњег (нпр. *зачуђујућњи, узнемиравачји* итд.), затим варијетети *реалитет* (према напоредном, и ранијем — *реалност*), *активитет* (према *активност*) итд.

16) Уз поменути треба имати у виду и једну другу стратификацију савременог српскохрватског књижевног језика. Овај је језик као и многи други савремени језички стандарди, разуђен и у вертикалном прегледу. У овом смислу има се у виду постојање појединих функционалних стилова. Док је она прва стратификација израз социјалних функција поменутог стандарда, ова је израз цивилизационих функција и није везана с претходним неким посебним везама.

17) Поставља се питање да ли све то треба да се огледа у савременим програмима и уџбеницима рађеним за наставу овога језика као матерњег на српскохрватском језичком подручју, те и за наставу у средњим војним школама. Ако треба, у којој мјери? Да би се сасвим сигурно одговорило на ово питање, потребно је задржати се на настави српскохрватског језика у појединим друштвеним срединама, укључујући и средње војне школе ЈНА као специфичне друштвене средине.

18) При изради програма, а онда и уџбеника за школску наставу српскохрватског језика, с обзиром на то да је овај језик

полинационалан — мора се имати у виду којој су социо-културној средини ти програми и уџбеници намијењени. А то значи да ће се, идући од средине до средине, циљ наставе овога језика у понечему разликовати. Наиме, у тој настави постоје општи циљеви, који су идентични у свакој средини, и постоје посебни, који се од средине до средине у понечему разликују. У чему су ти општи, а у чему су додатни циљеви?

19) Заједнички циљеви и задаци наставе српскохрватског језика у појединим срединама били би у сљедећем:

а) У школској настави српскохрватског језика (дакле у програмима, уџбеницима, а онда и у наставној пракси) овај језик треба показивати као полинационалну (а не мононационалну) вриједност. Лингвистичка основа његовог функционисања као полинационалног феномена јесте у јединственом фонетско-граматичком систему и у највећем дијелу заједничког лексичког потенцијала, који се темељи на заједничким, прасловенским основама и, углавном, једнаким (интернационалним) иновацијама. Социјална основа његове полинационалне функционалне вриједности јесте у његовој употреби као матерњег језика у друштвеним срединама које нису једнонационалне, већ су најчешће измијешане (вишенационалне). То сазнавање српскохрватског језичког стандарда као заједничког комуникативног, културолошког и цивилизационог феномена вишеструко је васпитно и знанствено корисно. Оно јача свијест омладине о заједничком животном искуству (и језику као колективном чувару тога заједничког искуства) народа којима је овај језик матерњи и отвара перспективе о заједничком лакшем савладавању животних тешкоћа. Такво сазнавање српскохрватског језичког стандарда може, поред осталог, бити потпора истицању значаја класног приступа у разрјешавању и неких наших савремених друштвених дилема. О знанственој корисности приступа језику као полинационалном феномену биће говора у сљедећем одјељку.

б) Дидактичко осмишљавање одређених вриједности хрватскосрпског језичког стандарда за школску наставу треба да допринесе култивисању језичког израза ученика у два основна смисла, и то: у нормативном и експресивном смислу. И једно и друго култивисање једнако је у свакој социо-културној средини (исти су фонетски, морфолошки и синтаксички нормативи, исти су начини појачавања експресије формално-граматичких средстава). Нормативно култивисање језичког израза нарочито је значајно за ученике у кајкавским, чакавским, источносрбијанским и неким црногорским крајевима, оним чији народни говори се не налазе у основици српскохрватског књижевног језика. Настава српскохрватског језика у вези с језичком експресијом значајна је за све ученике.

ц) Заједнички општи циљ наставе српскохрватског језика у свим срединама хрваткосрпског језичког подручја био би у сагледавању функције овога стандарда (при његовом настајању и касније) у вези с буђењем и јачањем националноослободилачких тежњи југословенских народа којима је овај језик матерњи (19. стољеће, значајне личности и датуми). У овом контексту ће се сасвим разумјети и појава Бечког и Новосадског књижевног договора (Караџић, значајна илирска имена) и, даље, Закључци Сарајевског симпозијума о језичкој толеранцији, па тако редом све до најновијих Ставова Предсједништва ЦК СКХ о питањима језичке политике.

д) И, најзад, општи циљ би био и сагледавање језика као комуникативног модела у општелингвистичком смислу, дакле, поред осталог, и као основе за наставу страних језика. Нормално је да се ученик нпр. с падежним системом као језичком категоријом прво упозна у настави матерњег језика. То би у одређеном смислу могло бити лингвистичко предзнање и за наставу страних језика.

20) Додатни (посебни) циљеви наставе српскохрватског језика у појединим социо-културним срединама српскохрватског језичког подручја били би у освјетљавању језичких посебности и посебних социјалних и културних околности које се јављају у вези с употребом српскохрватског језичког стандарда у тим срединама. У овом смислу треба имати у виду: екавизам — ијекавизам у вези са замјеном јата, појачану фреквенцију оријентализама у БиХ, романске наносе у приморским крајевима, различиту подлогу у народним говорима кајкавских, чакавских и других говора који нису у основици српскохрватског књижевног језика.

21) Па ни у вези с тим посебним циљевима не би било препоручљиво истицати српскохрватски полинационални књижевни језик као нечију националну заставу. А то значи да не би било препоручљиво именовати га националним именом, чак ни у крајевима који су једнонационални. Истицањем дводијелног назива овога језика (кад већ немамо боље рјешење) утире се пут језичкој толеранцији код ученика, као једином исправном понашању у југословенским друштвеним околностима. Овим се индиректно препоручује: прихватање туђег језичког израза, који није у свему као мој, као равноправног. Другим ријечима речено, кад у српскохрватском језику постоји више језичких варијетета у вези с једним фрагментом стварности, треба истицати да је све то нормативно. Једино се може констатовати шта је у којој средини обичније у употреби (дакле не: једино, чак не ни обично — већ обичније). Упореди у вези с овим примјере: *маказе, шкаре*, па и архаизам *ножице; муха — мува*; правописни варијетет *Мидхат — Митхат* итд. и сл.

22) Осим тога, треба имати у виду употребу језика у индивидуалном говору и у текстовима колективног смисла (разлике, могуће, у таквој употреби). Тако, екавизам је нпр. у БиХ у индивидуалном говору равноправан с ијекавштином (то се изричито каже ученицима у школи и студентима на факултету). Међутим, ко би могао тражити да нпр. устав или буквар или уџбеник језика у овој средини буде написан екавицом да би била заступљена равноправност ова два изговора?! Ово исто вриједи (или требало би да вриједи) и за Црну Гору и Хрватску. И обрнуто, ијекавштина је у СР Србији у индивидуалном говору равноправна с екавицом. А ко би могао тражити да устав, буквар и слично у овој средини буду написани ијекавицом, да би изговори били равноправни?!

23) То би биле неке посебности, уз раније наведене огромне заједничке вриједности нашега стандарда. Разумљиво је да у вези са свим тиме проистичу и сасвим одређене обавезе за састављаче програма српскохрватског језика за школску наставу, а и обавезе за писце уџбеника.

24) Разумљиво је да се настава хрватско-српског језика у војним школама ЈНА обавља у посебној, врло специфичној друштвеној средини. То је настава за ученике којима је овај језик матерњи, али и за оне којима је нематерњи, али ће им бити језик основне комуникације у њиховој професионално животној ангажованости. Дакле, настава тога језика намијењена је, осим Србима, Хрватима, Црногорцима и Муслиманима (којима је, свима њима, овај језик матерњи), још и изабраним Словенцима, Македонцима, Албанцима, Мађарима и другима који су се определили да професионално раде у ЈНА. А то значи да се младићи и дјевојке у војним школама обучавају поменутом комуникативном средством не само ради службовања у гарнизонима на српскохрватском језичком подручју, већ и у читавој Југославији. Зато је, у вези с комуникацијом (има се у виду командовање, војна обука и други видови службене комуникације) — Југословенска народна армија врло специфична друштвена средина. А отуда се може лако закључити да се у настави српскохрватског језика у војним школама остварују такође општи и посебни циљеви. Општи циљеви били би као и у појединим социо-културним срединама српскохрватског језичког подручја (види раније, у 19. тачки, под а, б, ц, д).

25) Посебни су циљеви наставе српскохрватског језика у војним школама ЈНА — у неистичању националнокултуролошке функције овога језика у вези с појединим народима којима је матерњи (нпр. само у вези с једним, рецимо српским), већ у истицању његове комуникативне и цивилизационе функције у српскохрватском социјуму у цијелости, а прије свега у вези са смислом постојања ЈНА и животом и радом у њој. Ко-

муникативна функција овога језика присутна је у армијским редовима на сваком кораку. Под цивилизационом функцијом подразумијева се и функција у развоју војних наука у оквиру ЈНА и усавршавању наоружања и војне опреме (у овом смислу треба видјети и командну и војну научну и техничку терминологију).

26) С обзиром на то да је старјешински кадар у ЈНА, као што је уосталом и састав активне војске — разнонационалан, а командовање, војна обука и друга службена комуникација обавља се на српскохрватском језику — јавља се потреба да се у настави овога језика у војним школама (прије свега у програмима и уџбеницима) успоставља одређена корелација између српскохрватског језика, на једној, и словеначког и македонског, на другој страни. Чини се да би овим путем требало ићи и у (да кажемо) цивилним школама на српскохрватском језичком подручју. Тако би требало радити из културних и политичких разлога. Зашто нпр. ученици којима је српскохрватски језик матерњи не би знали да је словеначки правопис етимолошки, а македонски углавном фонетски — и сл.?! Посебно је питање како се та корелација може успостављати. Овдје о њој више неће бити говора.

27) Надајмо се да ће на основама изложеним у овом раду бити израђени уџбеници за потребе средњих војних школа. Као такви, тј. с обзиром на карактер средине којој су намијењени, ти уџбеници, ако буду посједовали и све друге потребне квалитете, могли би бити моделом и за наставу језика (прије свега у програмирању) и у другим средњим школама српскохрватског језичког подручја.

Milivoje Minović
Sarajevo

SCHOOL TEACHING OF SERBO-CROAT AS A MOTHER-TONGUE
AND SOCIAL MILIEU-PROGRAMME ASPECT

Summary

This paper resulted from the necessity of a theoretical insight into fundamental questions concerning the elaboration of common programme bases for teaching Serbo-Croatian in different social milieus of a Serbo-Croatian speaking area. First, the relation between linguo-didactics as a Serbo-Croatian discipline and methodics of teaching Serbo-Croat has been solved in that sense. It seems that such a difference has been pointed out for the first time in this paper, and the competences of both branches of science have been established.

Then, the author has studied the past situation of programme designing for teaching Serbo-Croat as a mother-tongue. The reasons causing the differences in the past programmes have been established. They were caused by both objective and subjective reasons.

The author has paid a special attention to social milieus of a Serbo-Croatian speaking area and to the nature of using Serbo-Croat standard in those milieus. He has pointed out that the mentioned language in Yugoslavia has a status of a language of multi-national understanding with reduced functions (it is not a state language). Its integrating function for the peoples whose mother-tongue it is has been particularly emphasized. The programmes and text-books designed for school teaching of this language as a mother-tongue should contribute to its (integrating) function. Relating to this, common (general) objectives of teaching this language in all the milieus have been established and some particularities of single milieus have been pointed out.

Yugoslav Army has been treated as a special social milieu from the linguistic point of view